

INDTÆGTSFORSKYDNINGEN I DANMARK 1908—20.

Af

Jak. Kr. Lindberg.

At der under og efter Krigen har fundet overordentlig store Forskydninger Sted i Indtægtsfordelingen her i Danmark, er alle paa det rene med. Men naar der spørges: Hvilke Klasser i Samfundet har da vundet og hvilke har tabt, saa hersker der herom endnu de mest modstridende Opfattelser.

Der er ganske vist efterhaanden offentliggjort et ikke ringe Materiale til Belysning af disse Forhold. Fra Statistisk Departement foreligger for Aaret 1915 en overordentlig interessant og meget dybtgaaende Redegørelse for de forskellige Erhvervsindtægter, og for de øvrige Aar er udsendt en Række Meddelelser, dels vedrørende Ansættelsen til Indkomstskat, dels specielt vedrørende Merindkomstskatten. Fra Landsoverskatteraadet foreligger interessante Meddelelser for Aaret 1916. Og endelig har Arbejdsgiverforeningen udfoldet et stort Arbejde for at oplyse Offentligheden om Stigningen i Arbejdernes Lønninger. Men alle

disse Oplysninger er ikke hidtil forsøgt sammenfattet til et fuldstændigt Billede af Udviklingens Gang. Man er ved et saadant Forsøg nødsaget til paa en Række Punkter at udfylde Hullerne i de foreliggende Oplysninger ved Hjælp af Beregninger, der tildels maa hvile paa et Skøn. Omend det hermed forbundne Arbejde egentlig langt overstiger Enkeltmands Kræfter, har jeg dog ment at burde gøre et første Forsøg paa at løse Opgaven. Det er mit Haab, at Forsøget maa bidrage til at vække saa megen Interesse for endelig Klarlægelse af disse Forhold, at det maa blive paalagt rette Vedkommende (nemlig — efter min Mening — Statistisk Departement) at tage Sagen op.

Kronens Købeevne.

Naar man vil danne sig en Forestilling om Indtægtsforskydningernes virkelige Betydning, er det først og fremmest nødvendigt at tage Hensyn til Kronens aftagende Købeevne.

Overhovedet burde det nu en Gang for alle slaas fast, at det er ganske utilladeligt at sammenligne Kronebeløb hidrørende fra forskellige Aar, med mindre man omregner Beløbene efter et eller andet Fællesmaal. Lad mig tage et bestemt Eksempel. Danmarks Statsgæld pr. $\frac{31}{3}$ udgjorde 1916: 460 Mill. Kr. og 1920: 920 Mill. Kr. Hvis man nu paa Grundlag af disse Tal vilde paastaa, at Danmarks Statsgæld i Løbet af disse 4 Aar var vokset til det dobbelte, saa maatte en saadan Paastand stemples som vitterlig Løgn. Thi 1920-Kronen er en ganske anden Mønt end 1916-Kronen. Dette ved jo enhver. Men hvor mange af

os har paa rede Haand, hvorledes Omregningsforholdet i Virkeligheden stiller sig mellem 1916-Kronen og 1920-Kronen?

Før Krigen holdt vi dog alle med pinlig Nøjagtighed Rede paa, at en østrigsk Krone ingenlunde var det samme som en dansk Krone. Nej, den var virkelig kun $= 0.756$. Var der ret mange af os, der kunde nøjes med mindre end 3 Decimaler, naar en Sammenligning skulde drages? Og naar vi nu sammenligner danske 1916-Kroner med danske 1920-Kroner, hvor mange Decimaler bruger vi saa?

Dette kan ganske simpelt ikke gaa an, hvis Statistik og Samfundsøkonomi vedblivende skal gaa for at være Videnskab.

Naturligvis maa Stat. Departement her gaa i Spidsen. Departementet kan ikke i Længden staa sig ved, at f. Eks. alle Værdiangivelserne i Statistisk Aarbog — for at nævne Departementets mest benyttede og fra alle Sider saa højt skattede Værk — efterhaanden bliver ganske meningsløse, for saa vidt det drejer sig om en Sammenligning af Kronebeløb fra forskellige Aar.

Det maa være Stat. Departements uafviselige Pligt at beregne Kronens Købecvne for hvert Kalenderaar og omregne alle de vigtigere Tabeller i Overensstemmelse hermed. Det drejer sig her om et rent og skært Beregningsarbejde, som ingen kan udføre bedre og med større Avtoritet end Departementet. Saalænge Departementet ikke opfylder denne sin Pligt, maa man heri se en Undskyldning for den ganske uforsvarlige Maade, hvorpaa den offentlige Mening vildledes af Politikere og Journalister, der drager Sammenligninger

mellem Statsgæld, Handelsbalance o. s. v. før og nu, eller af Arbejdsgiverforeningen, der i god Tro fremsætter den ganske falske Paastand, at Arbejderne har faaet fuld Dækning for Tab i Krigsaarene, naar de faar en Lønforhøjelse i 1919-Kroner og 1920-Kroner til Dækning af Tab i 1915-Kroner og 1916-Kroner!

Naar der skal findes et Fællesmaal for den danske Krone, ligger det nærmest at benytte Stat. Dep.s Beregninger over Detailpristallet, der jo allerede er gaaet ind i den almindelige Bevidsthed som den bedste Maalestok for Kronens indenlandske Købeevne. Ganske vist lider disse Beregninger af den Mangel, at de kun gaar tilbage til 1914. Men før den Tid havde Departementet beregnet et Engros-Pristal, og der maa vel kunne tilvejebringes en Forbindeise mellem dette Tal og Detailpristallet, thi før Krigen maa man formentlig kunne gaa ud fra, at der var en nøje Forbindelse mellem disse to Pristal. De er derfor sammenstillet i Tabellen S. 293.

I Kolonne 1 er anført Stat. Dep.s Engros-Pristal. I Kol. 2 er paa Grundlag heraf beregnet Detailpristal, idet jeg har forudsat, at Detailpriserne gennemsnitlig stiller sig som Engrospriserne et halvt Aar forud. Denne Forudsætning har ganske vist i Krigsaarene slet ikke holdt Stik, idet der i Aarenes Løb hengik stadig længere Tid, inden Engrospriserne naaede fuld Indflydelse paa Detailpriserne. Men dette Forhold finder jo sin naturlige Forklaring bl. a. i Prisreguleringen.

Kol. 3 er de bekendte Detailpristal, som St. Dep. har beregnet siden Krigens Begyndeise, blot at jeg

Tabel 1.

	1	2	3	4	5
	Engros- Pristal	Beregnet Detail- pristal	Faktisk Detail- pristal	Tallene i Kol. 3 ganget med 1.37	Standard- Kronen
1891—1900	100	—	—	—	1 000
1907.....	118	—	—	—	—
08.....	113	116	—	—	866
09.....	115	114	—	—	877
10.....	120	118	—	—	851
11.....	123	122	—	—	823
12.....	131	127	—	—	787
13.....	129	130	—	—	769
14.....	145	137	1 000	1 370	730
15.....	184	165	1 162	1 592	628
16.....	244	214	1 354	1 855	539
17.....	322	283	1 556	2 132	469
18.....	392	357	1 793	2 456	407
19.....	421	407	2 143	2 936	341
20.....	—	—	2 560	3 507	285

har valgt Tallet 1 000 (i Stedet for 2 000) som Udgangspunkt, og desuden har udlignet Tallene saaledes, at de kommer til at gælde de paagældende Kalenderaar som Helhed.

I Kol. 4 er Pristallene fra Kol. 3 ganget med 1.37, hvorved det opnaas, at denne Talrække nu direkte kan sammenlignes med Kolonne 2.

I Kol. 5 er angivet Dagskronens Købeevne i Forhold til *Standardkronen*, hvorved jeg forstaar Gennemsnitskronen for Aarene 1891—1900. Indtil 1915 er Dagskronens Købeevne altsaa beregnet paa Grund-

lag af Engrospristallet, derefter paa Grundlag af Detailpristallet.

Som det vil ses af Kol. 5, var Kronens Købeevne allerede før Krigen stærkt dalende. Men efter den uhyre Nedgang, som fandt Sted efter Krigens Udbrud, er man tilbøjelig til at overse denne Kendsgerning, der dog er af saa overordentlig Vigtighed til Forstaaelse af den sociale Udvikling i Aarene nærmest før Krigen.

I det følgende drejer det sig jo imidlertid udelukkende om at undersøge de Indtægtsforskydninger, som Krigen førte med sig. Og her ligger det da nærmere at maale Dagskronens Købeevne med et andet Fællesmaal end Standardkronen. Forskellige Muligheder er anførte i nedenstaaende Tabel 2.

Tabel 2.

	1	2	3	4	5
	Dagskronens Købeevne udtrykt i			Gennemsnitsindtægt pr. Forsørger	Aarets Ydeevne
	1914-Kroner	Freds-Kroner	Andels-Kroner		
1908—13.	—	1 000	1 000	1 000	1 000
1914.....	1 000	880	891	1 122	987
15.....	861	758	745	1 342	1 017
16.....	739	650	553	1 808	1 175
17.....	642	566	536	1 864	1 055
18.....	558	491	450	2 220	1 090
19.....	467	411	368	2 720	1 118
20.....	391	344	303	3 300	1 135

Anm. Tallene med Kursiv er ansat efter et ganske foreløbigt Skøn.

Det vilde i og for sig ligge nær at vælge 1914-Kronen som Udgangspunkt. Dette er gjort i Kol. 1, der altsaa indeholder de reciproke Værdier af Stat. Dep.s Detailpristal, saaledes som disse er anført i Tab. 1, Kol. 3.

For at naa et solidere Udgangspunkt end et enkelt Aar, der jo desuden allerede var paavirket af Krigsforholdene, bør man dog hellere vælge Gennemsnitskronen for det sidste 6-Aar før Krigen. Denne Krone har jeg kaldt *Fredskronen*, og i Kol. 2 er Dagskronens Købeevne altsaa udtrykt i denne Fredskrone. Set i Forhold til Standardkronen (Tab. 1, Kol. 5) var Gennemsnitskronens Købeevne i dette 6-Aar 829, hvilket Tal altsaa nu tages til Udgangspunkt, idet det sættes = 1 000.

Naar jeg har valgt at lægge disse 6 Aar til Grund, ligger det bl. a. deri, at Gennemsnitsindtægten i Dagskroner pr. Forsørger over 15 Aar i dette 6-Aar netop var 1 000 Kr. Man faar herved et behageligt Udgangspunkt for en Del af de Betragtninger, som jeg i det følgende agter at fremkomme med. I Kolonne 4 er disse Gennemsnitsindtægter anført; hvorledes jeg er kommet til disse Tal fremgaar af efterfølgende Tabel 3.

I Kol. 3 har jeg under Betegnelsen *Andelskronen* anført de reciproke Værdier af Tallene i Kol. 4. Efter lange Overvejelser er jeg kommet til det Resultat, at Dagskronens Værdi (i alle Tilfælde naar det drejer sig om Undersøgelser som dem, jeg i det følgende kommer ind paa), bedst lader sig udtrykke i denne Andelskrone. Man undgaar jo herved bl. a. enhver Strid

om, i hvor høj Grad St. Dep.s Detailpristal kan tages som fuldgyldigt Udtryk for Kronens Købeevne.

Navnet Andelskrone har jeg valgt, fordi en saadan Krone har uforandret Købeevne i den Forstand, at den altid giver Ret til at erhverve den samme Andel af den i Landet frembragte Varemængde (herunder indbefattet de ydede Tjenester). En Mand, hvis Indtægt beregnet i Andelskroner er uforandret fra Aar til Aar, vil altsaa hvert Aar erholde den samme Andel i Samfundets virkelige Indtægt.

Dette betyder naturligvis ikke, at denne uforandrede Andel i Samfundsindtægten ogsaa i Virkeligheden gør det muligt at erhverve en uforandret Mængde af økonomiske Goder. Thi dette vil jo bero paa, hvor stor Samfundsindtægten i det paagældende Aar er maalt i fremstillede Varer og ydede Tjenester. Det kommer med andre Ord an paa *Aarets Ydeevne* (Produktivitet, Godhedsgrad). Et Udtryk herfor findes i Kol. 5, hvis Tal fremkommer ved at gange Tallene i Kol. 2 med Tallene i Kol. 4.

Under Forudsætning af, at Detailpristallet giver et fuldgyldigt Udtryk for Kronens Købeevne, samt at de anførte Gennemsnitsindtægter svarer fuldt ud til Virkeligheden, saa vilde Tallene i Kol. 5 give et fuldgyldigt Udtryk for Aarets Ydeevne. Et Blik paa Tallene viser imidlertid, at Forudsætningerne ikke slaar til. Indtil 1918 stemmer Bevægelsen i disse Tal ganske vist meget godt med, hvad man fra anden Side ved om de enkelte Aars Ydeevne. Men det forekommer mig lidet troligt, at 1918 — et Aar med meget stor Arbejdsløshed — skulde have ydet mere end 1915. Og de fleste vil vel ogsaa vægre sig ved at tro, at Aarene

1919 og 20 med Indførelse af 8-Timers-Dagen, skulde udvise saa store Tal. Der bliver da kun den Antagelse mulig, enten at Detailpristallene er for lave, eller at Gennemsnitsindtægterne er for høje — eller endelig om Samvirken af begge disse Faktorer. At Gennemsnitsindtægten er for høj i de senere Aar er blot et andet Udtryk for, at Skatteansættelserne bliver stadig nøjagtigere. Herom er der vel ingen Tvivl, men jeg kan dog ikke tro, at Virkningen af dette Moment fra Aar til Aar skulde kunne give sig ret stærke Udslag. Jeg nødes derfor til den Antagelse, at Stat. Dep.s Detailpristal fra 1918 at regne er for lave, og at altsaa Dagskronen udtrykt i Fredskronen er endnu lavere end i Tabellen angivet. Derfor finder jeg det rigtigst i det følgende at lægge Hovedvægten paa Andelskronen.

Landets samlede Indtægt.

I omstaaende Tabel er givet en Oversigt over Bevægelsen i Danmarks samlede Indtægt for Aarene 1908—20. For sidstnævnte Aar kan der naturligvis endnu kun være Tale om et rent foreløbigt Skøn.

Ved Forsørgere forstaas i denne Tabel saa vel som i alle følgende samtlige Forsørgere over 15 Aar, dog med Fradrag af a) Personer under offentlig Forsorg og b) Studerende, Højskoleelever m. m.

Antallet af Forsørgere for de enkelte Aar er beregnet paa Grundlag af Folketællingerne 1911 og 1916.

Indtægten for de Forsørgere, der ikke er ansat til Skat, maa naturligvis beregnes efter et Skøn. For 1908 er disse Personers Gennemsnitsindtægt ansat til 486 Kr. Fra 1914 til 1918 regner jeg her med en

Tabel 3.

	1	2	3	4	5	6	7
	Ialt Forsørgere	Heraf ansat til Skat	Ej ansat til Skat	Indtægt for de ansatte	Indtægt for de ej ansatte	Ialt Indtægt	Indtægt pr. Forsørger
	1 000	1 000	1 000	Mill.Kr.	Mill.Kr.	Mill.Kr.	Kr.
1908....	1 089	346	743	676	361	1 037	953
09....	1 110	356	754	702	366	1 068	962
10....	1 132	373	759	736	369	1 105	976
11....	1 155	387	768	776	377	1 153	1 000
12....	1 180	402	778	850	389	1 239	1 050
13....	1 200	430	770	910	394	1 304	1 087
14....	1 230	440	790	976	405	1 381	1 123
15....	1 278	474	804	1 264	451	1 715	1 342
16....	1 310	544	766	1 840	529	2 369	1 808
17....	1 320	600	720	1 923	537	2 460	1 864
18....	1 330	691	639	2 459	494	2 953	2 220
19....	1 350	916	434	3 353	317	3 670	2 720
20....	1 370	—	—	—	—	4 520	3 300

meget stærk Stigning (fra 510 til 773 Kr.); derimod antager jeg, at der i 1919 fandt en Nedgang Sted (til 730 Kr.), idet den meget stærke Afgang til de skatteansattes Klasse formentlig sluttelig maa bevirke en Nedgang i de tilbageværendes Gennemsnitsindtægt. Sammentæller man Forsørgernes Antal for Aarene 1908—13, faas 6 866 000, og sammentæller man Indtægterne for disse Aar, faas 6 906 Mill. Altsaa bliver Gennemsnitsindtægten for dette 6-Aar 1 006 Kr. — et Tal, som jeg (afrundet til 1 000) har taget som Udgangspunkt i Tab. 2, Kol. 4.

Forsørgernes Fordeling efter Erhverv.

Vil man nærmere ind paa Spørgsmaalet om Indtægtsforskydningerne fra Aar til Aar, er det en Nødvendighed først at danne sig et Skøn over Forsørgernes Fordeling efter Erhverv for hvert enkelt Aar. Man støder her paa den store Vanskelighed, at man kun for to af de her omhandlede Aar (1911 og 1916) har faste Holdepunkter i Folketællingen. For de andre Aar maa man anstille Beregninger efter Skøn. Naar jeg i omstaaende Tabel 4 giver en saadan Oversigt, er det dels for at enhver kan kontrollere mine efterfølgende Beregningers Usikkerhed, dels fordi maaske en eller anden ligesom jeg har savnet disse Tal. Det er en Selvfølge, at jo længere man fjerner sig fra de faste Udgangspunkter (1911 og 1916), jo større er Sandsynligheden for betydelige Fejl i Tallene.

Under Hensyn til den Indvirkning, som Krigsaarene paa Forhaand maa formodes at have øvet paa de forskellige Erhvervsklassers Indtægter, har jeg samlet Erhvervene i 4 Hovedgrupper.

I Gruppe A findes Kapitalister, Pensionister, Af-tægtsfolk o. lign. Det drejer sig her ganske overvejende om de „passive“ Kapitalister, d. v. s. Folk med faste Renteindtægter.

Under B er samlet alle selvstændige Næringsdrivende. Den første Undergruppe: „Frie Erhverv“, omfatter Sagførere, Læger, Arkitekter, Kunstnere o. s. v.

Under C er samlet alle Tjenestemænd, d. v. s. Personer, der uden at kunne henregnes til Lønarbejdere, dog staar i anden Mands Tjeneste. I Undergruppe 1 er samlet Embeds- og Bestillingsmænd i

Tabel 4.

(1 000 forbrugere)	1908	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
A. Kapitalister	70.0	88.8	91.8	95.0	98.0	100.0	102.0	103.0
B. Selvstændige:								
1. Frie Erhverv	10.0	10.2	10.2	10.2	10.2	10.2	10.2	10.2
2. Godsejere	1.4	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
3. Gaardejere	74.5	71.5	71.0	70.5	70.0	69.5	69.0	69.0
4. Husmand	97.5	102.0	103.0	104.0	105.0	106.0	107.0	108.0
5. Fiskere	10.5	11.4	11.6	11.8	12.0	12.0	12.0	12.0
6. Industri	93.0	83.0	81.0	78.5	78.0	77.5	77.0	76.5
7. Varehandel	33.5	36.4	37.0	37.2	38.0	38.5	39.0	39.0
8. Pengelhandel	0.5	0.6	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7
9. Beværting	7.5	6.5	6.1	6.1	6.0	6.0	6.0	6.0
10. Transport	8.0	8.4	8.5	8.5	8.6	8.6	8.6	8.6
alt...	336.4	331.2	330.2	329.2	329.6	330.1	330.6	331.1
C. Tjenestemand:								
1. Stat og Kommune	40.0	48.5	50.6	52.0	54.0	55.0	55.0	57.0
2. Industri	13.0	16.0	17.0	18.0	19.0	19.5	20.0	20.5
3. Varehandel	28.0	42.0	46.0	50.0	54.0	56.0	58.0	60.0
4. Pengelhandel	4.0	5.1	5.4	5.9	6.0	6.0	6.0	6.0
5. Transport	24.0	27.2	28.0	28.1	29.0	29.5	30.0	31.0
alt...	109.0	139.0	147.0	155.2	162.0	166.0	170.0	174.5
D. Arbejdere:								
1. Landbrug	247.0	262.0	264.0	266.0	268.0	270.0	271.0	272.0
2. Byerhverv	226.0	260.0	275.0	302.0	318.4	318.0	320.0	332.0
3. Tyende	100.0	119.0	122.0	130.0	134.0	135.0	136.4	137.4
alt...	573.0	641.0	661.0	698.0	720.4	723.0	727.4	741.4
Tilsammen...	1 089	1 200	1 230	1 278	1 310	1 320	1 330	1 350

Stat og Kommune, herfra dog undtaget Transportvæsnets Tjenestemænd, der er opført under Nr. 5.

Under D er opført den egentlige Arbejderklasse. Undergruppe 2 „Byerhverv“ omfatter ikke alene de i Byerne boende Arbejdere, men skal blot forstaas som Modsætning til Landbrug. Under Landbrugsarbejderne er henført Gaardmændenes hjemmевærende Døtre og Sønner. „Tyende“ omfatter kun Kvinder, idet mandligt Tyende er fordelt mellem Landbrug og Byerhverv.

Samfundsindtægtens Fordeling mellem de enkelte Erhvervsklasser.

I Tabel 5 har jeg forsøgt at beregne de enkelte Erhvervsklassers samlede Indtægt for en Række Aar. Det vilde kræve uforholdsmæssig stor Plads i dette Tidsskrift, hvis jeg i Enkeltheder skulde gøre Rede for, hvorledes jeg kommer til disse Tal, og jeg maa derfor indskrænke mig til nogle Antydninger.

De faste Holdepunkter er Aarene 1908 og 1915, for hvilke der foreligger udførlige Oplysninger fra Stat. Dep. For disse Aar har det kun været nødvendigt at supplere Stat. Dep.s Tal med Beregninger for de Forsørgere, som ikke er ansat til Skat.

For Byarbejdernes Vedkommende har man gode Holdepunkter i Arbejdsgiverforeningens Statistik. Ikke saaledes at forstaa, at Arbejdsgiverforeningens Tal direkte lader sig indføje i Skattestatistikens Tal. At dette ikke gaar an, vil være indlysende blot ved et flygtigt Blik paa omstaaende Sammenstilling mellem Byarbejdernes Gennemsnitsindtægt, beregnet paa Grundlag af Arbejdsgiverforeningens Oplysninger og den

gennemsnitlige Indtægt for samtlige Forsørgere, beregnet paa Grundlag af Skattestatistikken.

	Byarbejdernes Indtægt	Samtlige Forsørgeres Indtægt	Forskel
1914.....	1 350	1 122	+ 228
15.....	1 510	1 342	+ 168
16.. ..	1 676	1 808	+ 132
17.....	1 714	1 864	+ 150
18.....	2 004	2 220	+ 216
19.....	3 350	2 720	+ 630
20.....	4 362	(3 300)	(+ 1 062)

Denne Sammenstilling er af stor Interesse, fordi den viser, at Arbejderklassens Indtægt i Aarene 1915 til 1918 langt fra holdt Skridt med Gennemsnitsindtægten for samtlige Forsørgere. Den laa i 1914 næsten 21 % over Gennemsnittet, og dette Forhold genoprettes først i 1919, da den laa 23 % over.

Bevægelsen i Tallene er sikkert rigtig nok; men naturligvis er det ikke rigtigt, at Arbejdernes Indtægt faktisk i Aarene 1914 og 1919 laa over 20 % højere end samtlige Forsørgeres. Arbejdsgiverforeningens Tal er aabenbart alt for høje, medens paa den anden Side de paa Grundlag af Skattestatistikken beregnede Tal selvfølgelig er en Del for lave.

For 1915 faar man paa Grundlag af Stat. Dep.s Tal, at Byarbejdernes Indtægt var 946 Kr. eller kun 63 % af de 1 510 Kr., som man finder ud fra Arbejdsgiverforeningens Tal. Hvis man gaar ud fra, at dette Forholdstal ogsaa har Gyldighed for de øvrige Aar,

Tabel 5. Indtægt i Dagskroner.

(Millioner Kr.)	1908	1913	1914	1915	1916	1917	1918
A. Kapitalister.....	83	106	110	130	174	180	224
B. Selvstændige:							
1. Frie Erhverv.....	41	38	39	47	78	70	74
2. Godsejere.....	19	19	22	29	43	37	46
3. Gaardmænd.....	113	156	163	177	238	263	325
4. Husmænd.....	61	77	79	84	96	111	135
5. Fiskere.....	7	10	11	12	28	18	22
6. Industri.....	114	129	130	170	260	331	378
7. Varehandel.....	97	102	118	233	400	320	396
8. Pengehandel.....	5	7	8	17	44	21	24
9. Beskatning.....	11	13	12	16	21	24	27
10. Transport.....	15	19	20	30	55	60	65
Ialt.....	483	570	602	815	1 263	1 255	1 492
C. Tjenestemænd:							
1. Stat og Kommune.....	67	81	89	100	113	129	168
2. Industri.....	16	27	30	34	37	39	56
3. Varehandel.....	30	47	53	62	98	108	119
4. Pengehandel.....	7	10	11	15	22	17	21
5. Transport.....	29	41	43	47	52	60	81
Ialt.....	149	206	226	258	322	353	445
D. Arbejdere:							
1. Landbrug.....	111	144	148	157	190	229	271
2. Byerhverv.....	172	221	234	287	335	342	404
3. Tyende.....	39	57	61	68	85	101	117
Ialt.....	322	422	443	512	610	672	792
Ialt.....	1 037	1 304	1 381	1 715	2 369	2 460	2 953

har man altsaa heri gode Holdepunkter til Bedømmelse af Byarbejdernes Indtægter.

Det bemærkes, at jeg ved Beregning af Byarbejdernes Aarsindtægt paa Grundlag af Arbejdsgivernes Tal har taget Hensyn saavel til Arbejdsløsheden i de enkelte Aar som til Arbejdstidsforkortelsen. Til Trods herfor bliver Arbejdsgiverforeningens Tal dog alt for høje, hvilket bl. a. skyldes følgende Aarsager: 1. Arbejdsgiverforeningens Statistik regner kun med voksne Arbejdere. — 2. En Del af de lavest lønnede Fag er ikke repræsenteret i denne Statistik. — 3. Der gaar Arbejdsdage tabt ogsaa af andre Grunde end den egentlige Arbejdsløshed.

Til Bedømmelse af Landarbejdernes og Tyendets Aarsindtægt haves Holdepunkter i Statistisk Aarbog.

For Tjenestemændenes Vedkommende har jeg bl. a. benyttet Dalhoffs Meddelelser i nærværende Tidsskrifts første Hefte for i Aar.

For de andre Erhvervsklassers Vedkommende haves en Række Oplysninger i Stat. Dep.s Meddelelser vedrørende Merindkomstskatten og den ordinære Indkomstskat samt (for 1916) i Meddelelser fra Landsoverskatteraadet.

Erhvervsklassernes Gennemsnitsindtægt.

Af Tabel 4 og 5 kan herefter dannes Tabel 6, der viser Gennemsnitsindtægten pr. Forsørger indenfor de enkelte Erhvervsgrupper.

Man kunde her med Rette rejse det Spørgsmaal, om det overhovedet er tilladeligt at opstille disse Gennemsnit. Ser man paa Grupper som f. Eks. In-

Tabel 6. Gennemsnitsindtægt i Dagskroner.

	1908	1913	1914	1915	1916	1917	1918
A. Kapitalister	1 190	1 190	1 200	1 370	1 770	1 800	2 200
B. Selvstændige:							
1. Frie Erhverv	4 120	3 730	3 800	4 660	7 650	6 820	7 280
2. Godsejere	13 400	16 100	18 000	26 200	38 700	33 900	41 500
3. Gaardejere	1 520	2 190	2 300	2 510	3 400	3 780	4 710
4. Husmænd	626	752	770	810	910	1 050	1 260
5. Fiskere	667	912	960	1 034	2 330	1 500	1 830
6. Industri	1 224	1 560	1 600	2 168	3 330	4 270	4 900
7. Varehandel	2 910	2 790	3 200	6 175	10 540	8 310	10 150
8. Pengehandel	11 000	11 500	14 000	24 300	63 140	30 000	35 000
9. Beværtning	1 467	1 950	2 000	2 610	3 420	4 000	4 500
10. Transport	1 837	2 230	2 300	3 465	6 420	7 000	7 500
Ialt...	1 437	1 722	1 825	2 477	3 832	3 800	4 511
C. Tjenestemænd:							
1. Stat og Kommune	1 682	1 680	1 750	1 910	2 100	2 350	3 000
2. Industri	1 200	1 690	1 750	1 867	1 930	2 000	2 800
3. Varehandel	1 082	1 117	1 150	1 250	1 810	1 920	2 060
4. Pengehandel	1 650	1 920	2 000	2 457	3 770	2 800	3 500
5. Transport	1 208	1 495	1 550	1 624	1 800	2 050	2 700
Ialt...	1 365	1 483	1 534	1 660	1 990	2 127	2 620
D. Arbejdere:							
1. Landbrug	449	549	560	590	710	850	1 000
2. Byerhverv	759	850	850	946	1 050	1 075	1 260
3. Tyende	391	480	500	522	634	740	860
Ialt...	561	658	670	732	846	928	1 088
Samtlige Forsørgere...	953	1 087	1 122	1 342	1 808	1 864	2 220

dustri, Varehandel eller Beværtning, saa findes der jo indenfor disse Grupper ganske overordentlig store Modsætninger: Storindustriens Millionærer er slaaet sammen med Smaahaandværkere, — Storhandelens rigeste Folk med Smaafolk, der sidder med en „ringe Handel“ o. s. v. Dette er nu endda ikke det værste. Thi var man blot nogenlunde sikker paa, at Krigsaarene havde haft samme forholdsvis Indvirkning paa de smaa og de store Indtægter indenfor samme Gruppe, saa vilde Gennemsnitsindtægten jo dog være et brugbart Udtryk for de skete Forskydninger. Men det virkelige Forhold er jo dette, at indenfor adskillige Grupper er det et forholdsvis lille Mindretal, der har taget de store Gevinster hjem, medens Gennemsnitsindtægten for Flertallet indenfor Gruppen maaske kun vilde udvise en forholdsvis ringe Stigning. Det foreliggende Materiale tillader i ikke ringe Grad at klarlægge ogsaa dette Forhold — og det burde klarlægges. Men det vilde kræve et ikke ringe Arbejde, som jeg unægtelig gerne saa, at andre vilde tage op.

Foreløbig maa jeg altsaa nøjes med at paapege, at Gennemsnitstallene navnlig for Gruppen Selvstændige dækker over store Uligheder. I al Almindelighed kan blot opstilles den Regel, at de, der i Forvejen havde de største Indtægter, gennemgaaende har faaet forholdsvis langt den største Indtægtsforøgelse. Det er ikke alene mellem de forskellige Erhvervsklasser, at Uligheden i økonomiske Kaar er vokset i denne Periode, men ogsaa indenfor hver enkelt Gruppe af Selvstændige er der en voksende Ulighed. Derimod har der blandt Tjenestemændene og i Arbejderklassen i det store og hele været en Bevægelse i Retning af

Formindskelse af de tidligere ret store Uligheder i økonomiske Kaar.

Saa vel i Tabel 5 som i Tabel 6 har jeg jo regnet med Dagskronen, og Tallene er derfor (som foran udviklet) ganske misvisende, naar Tabellerne læses paa tvers. Læst paa langs er de naturligvis gode nok.

Vil man altsaa have Sammenligningen frem fra Aar til Aar, saa maa Tabel 6 omregnes f. Ex. til Fredskronen.

Dette er gjort i Tabel 7. I denne Tabels første Kolonne har jeg angivet den omtrentlige Gennemsnitsindtægt for hver Erhvervsgruppe for 6-Aaret 1908—13. Naturligvis er dette for saa vidt et dristigt Forsøg, som man ikke med nogen videre stor Nøjagtighed kan danne sig et Begreb om de enkelte Erhvervsgruppers Indtægt for Aarene 1909 til 1912. For Arbejderklassen haves enkelte Holdepunkter, men for de andre Erhverv maa man bygge paa Skøn, der naturligvis kan afvige ret stærkt fra Virkeligheden. Jeg har derfor her regnet med runde Tal, der blot skal give en nogenlunde rigtig Forestilling om Gennemsnitsindtægten i disse 6 Fredsaar.

Gennemgaar man nu denne Tabel i Enkeltheder, saa frembyder den et ganske andet Billede end Tab. 6. Tager man f. Eks. Byarbejderne, saa maatte man af Tab. 6 faa det Indtryk, at de under Krigen stadig havde faaet deres Kaar forbedret. — „Fagforeningerne gik fra Sejr til Sejr“ „Arbejdsgiverne maatte ustandselig bøje sig for Arbejdernes Krav“ o. s. v. Men Tab. 7 viser, at Forholdet i Virkeligheden var lige det modsatte; hver „Sejr“, Arbejderne vandt, betød et nyt Nedslag i økonomiske Kaar. Denne

Tabel 7. Gennemsnitsindlagt i Fredskroner.

	1908/12	1914	1915	1916	1917	1918	Gevinst	Tab
A. Kapitalister.....	1 200	1 055	1 040	1 150	1 020	1 080	—	655
B. Selvstændige:								
1. Frie Erhverv.....	4 000	3 340	3 530	4 970	3 860	3 570	—	730
2. Godsejere.....	14 000	15 800	19 900	25 150	19 200	20 400	30 450	—
3. Gaardejere.....	1 800	2 020	1 900	2 210	2 140	2 315	1 585	—
4. Husmænd.....	670	680	615	590	595	620	—	250
5. Fiskere.....	750	850	785	1 515	850	900	1 150	—
6. Industri.....	1 300	1 410	1 645	2 155	2 420	2 405	3 535	—
7. Varehandel.....	2 800	2 820	4 680	6 850	4 700	4 980	10 030	—
8. Pengehandel.....	11 000	12 300	18 400	41 000	17 000	17 200	50 900	—
9. Beværting.....	1 700	1 760	1 975	2 225	2 265	2 210	1 935	—
10. Transport.....	2 000	2 020	2 625	4 175	3 960	3 680	6 460	—
C. Tjenestemænd:								
1. Stat og Kommune.....	1 530	1 605	1 875	2 490	2 150	2 215	2 685	—
2. Industri.....	1 700	1 540	1 445	1 365	1 320	1 475	—	1 355
3. Varehandel.....	1 400	1 540	1 415	1 255	1 130	1 375	—	285
4. Pengehandel.....	1 100	1 010	945	1 175	1 085	1 010	—	275
5. Transport.....	1 700	1 760	1 860	2 450	1 585	1 720	875	—
6. Tjenestemænd.....	1 300	1 365	1 230	1 170	1 160	1 325	—	250
D. Arbejdere:								
1. Landbrug.....	1 410	1 350	1 260	1 295	1 205	1 285	—	655
2. Byerhverv.....	490	495	445	460	480	490	—	80
3. Tyende.....	790	750	715	685	610	620	—	570
4. Tyende.....	430	440	395	410	420	420	—	65
5. Tyende.....	600	590	555	550	525	535	—	245
6. Tyende.....	1 000	988	1 017	1 175	1 055	1 091	327	—
A—D....								

Sandhed er naturligvis ikke ny for den, der overhovedet har forstaaet noget af, hvad der — samfundsøkonomisk set — er foregaaet under Krigen. Men den offentlige Mening fyldes vedblivende med ganske falske Forestillinger paa dette Omraade. Eksempelvis hedder det i „Finanstidende“ for 6/10 20: „. . . „Opdriften „i Bourgeoisiet . . . er blevet skærpet ved Velstands-„reduktionen, medens de besiddelsesløse Klasser har „blødagtiggjort sig selv ved deres Gullasch . . .“ og videre: „som Offerlam føres de borgerlige Partier „gennem Konfiskation, Skatteudskrivninger eller blot „gennem den ved Arbejdslønnen provokerede Dyrtd „til Slagtebænken“.

Naar et Blad som Finanstidende, der udgives af en hidtil anset Nationaløkonom, kan indlade sig paa en saa uhyrlig Forvanskning af Kendsgerninger, saa turde det vel være paa Tide, at faa de virkelige Forhold klarlagt.

Har Byarbejderne lidt under en stadig Tilbagegang i Indtægt, saa gælder det samme i endnu højere Grad om Tjenestemænd under Stat og Kommune. Ogsaa de andre Tjenestemænd (alene med Undtagelse af dem, der er knyttet til Pengehandel) har lidt Tab, og det samme gælder de „passive“ Kapitalister.

Til Gengæld har alle Grupper af Selvstændige — alene med Undtagelse af „De frie Erhverv“ samt Husmændene — haft Fremgang.

For at naa til et samlet Overblik over Indtægtsforskydningerne i disse Aar har jeg i de to sidste Kolonner opgjort Gevinst og Tab i Forhold til Gennemsnittet i 6-Aaret 1908—13. Naturligvis maa disse Tal ses i Forhold til Gennemsnitsindtægten. Bedst

lader Forholdet sig udtrykke saaledes, at f. Eks. Byarbejderne i disse 5 Aar har lidt et aarligt Tab, der i Gennemsnit svarer til godt 14 % af Aarsindtægten o. s. v.

Beregnet paa denne Maade finder man, at følgende Erhverv har opnaaet de største Gevinster: Pengehandel 93 %, Varehandel 72 %, Transport 65 %, Industri 54 % o. s. v. Derimod har Gaardmændene kun haft en Gevinst paa 18 %.

For samtlige Forsørgere viser der sig en Gevinst paa 327 Kr. eller mellem 6 og 7 %. Hvad betyder nu denne Fremgang? Har det danske Samfund som Helhed betragtet i disse 5 Krigsaar virkelig haft en større Indtægt (i Varer og Tjenesteydelser) end i de foregaaende 6 Fredsaar?

De fleste vil vist svare Nej paa dette Spørgsmaal. Og til Dels er der jo ogsaa her kun Tale om et rent og skært statistisk Blændværk. Det fremgaar jo nemlig af Tab. 4, at der foregaar en hastig Forskydning i Befolkningens Fordeling efter Erhverv, og det fælles Træk er her, at gennemgaaende er der Afgang (eller dog Stilstand) i de Erhvervsklasser, som har den højeste Gennemsnitsindtægt, medens der er Tilgang til de Klasser, som har lave Indtægter. Alene denne Forskydning maatte altsaa bevirke, at Gennemsnitsindtægten for samtlige Erhverv maatte stige fra Aar til Aar, selv om den var konstant for hver enkelt Klasse. Denne „Forskydningsgevinst“ udgør for de heromhandlede 5 Aar ialt for samtlige Forsørgere godt 100 Mill. Fredskroner eller aarlig pr. Forsørger 15 Fredskroner, hvad der altsaa svarer til $1\frac{1}{2}$ % af Aarsindtægten.

Der skulde altsaa dog blive en virkelig Gevinst tilbage paa ca. 5 % — og jeg spørger altsaa igen: Forholder dette sig rigtigt? Ja, hvem tør svare herpaa? Jeg vover i alle Tilfælde ikke i Øjeblikket at udtale mig med nogen Sikkerhed herom; derfor er der Grund til at gaa helt uden om denne Vanskelighed, hvilket sker ved at omregne Tabel 6 i Andelskroner.

Dette er gjort i Tabel 8. Her bliver Gennemsnitsindtægten for samtlige Forsørgere uforandret fra Aar til Aar. Den første Kolonne er identisk med den første Kol. i Tab. 7, idet jeg jo i begge Tilfælde som Udgangspunkt tager Gennemsnitsindtægterne for Aarene 1908—13. Da nu denne for samtlige Forsørgere udgjorde 1 000 Kr., saa bliver dette Tal altsaa uforandret i alle de følgende Aar.

Tabellen giver et Billede af de forskellige Erhvervsklassers indbyrdes Kampe om at opretholde deres Andel i den samlede virkelige Indtægt i Landet, d. v. s. deres Andel i de økonomiske Goder (herunder Tjenesteydelser), som frembringes i dette Land eller tilbyttes fra Udlandet. Det er netop *Andelen*, det drejer sig om. Hvad den ene Klasse opnaar i forøget Indtægt i Andelskroner, kan netop kun tages paa Bekostning af, at andre Klasser maa nøjes med en mindre Andel af de frembragte Goder.

Tabellen giver med andre Ord *Resultatet af Klassekampen gennem Krigsaarene*. Og den viser, at Byarbejderne gik fra Nederlag til Nederlag.

Den sidste Kolonne skulde give det samlede Resultat af Klassekampen. Der er her taget Hensyn til den foran omtalte Forskydningsgevinst, som er fordelt ligelig paa alle Erhvervsklasser i Forhold til

	1908/12	1914	1915	1916	1917	1918	Se Ann.
A. Kapitalister	1 200	1 070	1 020	980	965	990	82
B. Selvstændige:							
1. Frie Erhverv.....	4 000	3 400	3 470	4 230	3 655	3 275	89
2. Godsejere	14 000	16 060	19 500	21 400	18 200	18 700	133
3. Gaardejere.....	1 800	2 050	1 870	1 880	2 025	2 120	109
4. Husmænd	670	690	605	505	560	570	86
5. Fiskere	750	860	770	1 290	805	820	120
6. Industri	1 300	1 430	1 615	1 840	2 290	2 200	143
7. Varehandel	2 800	2 850	4 600	5 830	4 450	4 570	158
8. Penghandel	11 000	12 500	18 100	34 900	16 100	15 700	176
9. Beverning	1 700	1 780	1 940	1 890	2 140	2 030	114
10. Transport	2 000	2 050	2 580	3 550	3 750	3 380	152
C. Tjenestemænd:							
1. Stat og Kommune	1 530	1 625	1 845	2 120	2 035	2 030	125
2. Industri	1 700	1 560	1 425	1 160	1 260	1 350	78
3. Varehandel	1 400	1 560	1 390	1 065	1 070	1 260	89
4. Penghandel	1 100	1 025	930	1 000	1 030	925	88
5. Penghandel	1 700	1 780	1 830	2 085	1 500	1 575	102
6. Transport	1 300	1 380	1 210	995	1 100	1 215	89
D. Arbejdere:							
1. Landbrug	1 410	1 365	1 235	1 100	1 140	1 180	84
2. Byerhverv	490	500	440	395	455	450	90
3. Byerhverv	790	760	705	580	575	565	79
4. Tyende	430	445	390	350	395	385	90
Ialt...	600	600	545	470	495	490	85
A—D...	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	100

Ann. Tallene i sidste Kolonne giver Udtryk for Gennemsnitsindtægten i Aarene 1914—18 set i Forhold til Gennemsnitsindtægten i Aarene 1908—13, idet denne sidste overall sættes = 100.

Antallet af Forsørgere i Klassen. Tallet 79 for Byarbejderne giver altsaa Udtryk for, at denne Klasses gennemsnitlige aarlige Indtægtstab udgør 21 $\%$, medens Tallet 158 for Varehandel angiver, at denne Klasses Indtægt gennemsnitlig har ligget 58 $\%$ over den Andel i Samfundets Indtægt, som den oppebar før Krigen.

Iøvrigt skal jeg ikke her komme ind paa en nærmere Omtale af Enkeltheder. Det forekommer mig, at Tallene taler et saa tydeligt Sprog, at det over for dette Tidsskrifts Læsere maa være overflødigt at omsætte dem i Ord. Enhver, der har Begreb om at læse Tal, vil ved en Gennemgang af Tabel 8 forstaa, at den „sociale Uro“ her i Danmark ikke er et Kunstprodukt indført fra Rusland eller andre Lande — men den ganske simple Følge af Klassekampens Forløb i disse Aar.

Udviklingen efter 1918.

I Tabellerne 5 til 8 standser mine her offentliggjorte Beregninger ved Aaret 1918. Men dette er jo netop paa det mest spændende Punkt! Thi med 1919 tog Klassekampen afgjort et andet Forløb. Arbejderklassen stod overordentlig stærkt, og for første Gang siden 1914 lykkedes det at erobre en større Andel i Samfundsindtægten end før Krigen. Og endnu i 1920 var den i Stand til at opretholde denne Stilling.

Endnu foreligger der imidlertid ikke tilstrækkeligt Materiale til nøjagtig Belysning heraf. Man har ganske vist Arbejdsgiverforeningens Statistik. Men denne angaar jo desværre vedblivende kun Oplysninger om Arbejdernes Fortjeneste, medens den ganske tier om

Arbejdsgivernes. Iøvrigt kendes kun den samlede Indtægt for 1919, men ikke Fordelingen paa Erhvervs-klasser. Og for 1920 kendes end ikke den samlede Indtægt.

Alligevel har jeg ikke kunnet modstaa Fristelsen til at fortsætte mine Beregninger for Aarene 1919 og 1920, men navnlig for det sidste Aar er jeg naturligvis forberedt paa, at mit Skøn maaske senere vil vise sig at afvige meget stærkt fra Virkeligheden. Mine Beregninger for disse 2 Aar har jeg gennemført i ganske samme Form som for de foregaaende Aar, men af let forstaaelige Grunde skal jeg her indskrænke mig til at meddele Hovedresultaterne. (Tabel 9).

I denne Tabel har jeg samlet Hovedresultaterne af Tabellerne 5 og 6 og altsaa tilføjet de skønsmæssige Tal for 1919 og 1920. Hvis disse sidste Tal er blot nogenlunde rigtige, saa betyder de aabenbart en fuldstændig Vending i den hittidige Udvikling til Gunst for Arbejderderklassen.

Helt klart faar man dog først Billedet frem, naar Gennemsnitsindtægterne beregnes i Andelskroner. Dette er gjort i Tabel 10.

Tabellens første Afsnit er et Sammendrag af Tab. 8 med Tilføjelse af Tallene for 1919 og 20. Det erindres, at Tallene i første Linje er Gennemsnitsindtægten i Dagskroner for Aarene 19⁰⁸/₁₃.

I Tabellens andet Afsnit har jeg sat disse Tal for 19⁰⁸/₁₃ lig 100 og omregnet de følgende Aars Indtægter i Forhold hertil. Man har da et klart Overblik over Bevægelsen for de enkelte Klasser.

Hovedresultatet er altsaa, at A-Klassen (de passive Kapitalister) har fortsat Nedgangen ogsaa i Aarene

Tabel 9.
Aarsindtægt i Dagskroner.

	A Millioner Kr.	B Millioner Kr.	C Millioner Kr.	D Millioner Kr.	Ialt Millioner Kr.	A Kr. pr. Forsørger	B Kr. pr. Forsørger	C Kr. pr. Forsørger	D Kr. pr. Forsørger	Ialt Kr. pr. Forsørger
1908.....	83	483	149	322	1 037	1 190	1 440	1 370	560	950
13.....	106	570	206	422	1 304	1 190	1 720	1 480	660	1 090
14.....	110	602	226	443	1 381	1 200	1 830	1 530	670	1 120
15.....	130	815	258	512	1 715	1 370	2 480	1 660	730	1 340
16.....	174	1 263	322	610	2 369	1 770	3 830	1 990	850	1 810
17.....	180	1 255	353	672	2 460	1 800	3 800	2 130	930	1 860
18.....	224	1 492	445	792	2 953	2 200	4 510	2 620	1 090	2 220
19.....	258	1 578	571	1 263	3 670	2 500	4 770	3 270	1 700	2 720
20.....	291	1 888	703	1 638	4 520	2 800	5 700	3 860	2 190	3 300

A = Kapitalister; B = Selvstændige Næringsdrivende; C = Tjenestemand; D = Lønarbejdere.

Tabel 10.

	Gennemsnitsindtægt i Andelskroner					Den forholdsvisse Indtægt				
	A	B	C	D	Ialt	A	B	C	D	Ialt
1908/09	1 200	1 530	1 410	600	1 000	100	100	100	100	100
1914.....	1 070	1 625	1 365	600	1 000	89	106	97	100	100
15.....	1 020	1 845	1 235	545	1 000	85	121	88	91	100
16.....	980	2 120	1 100	470	1 000	82	139	78	78	100
17.....	965	2 035	1 140	495	1 000	80	133	81	83	100
18.....	990	2 030	1 180	490	1 000	83	133	81	82	100
19.....	920	1 755	1 205	625	1 000	77	115	86	104	100
20.....	850	1 725	1 150	660	1 000	71	113	82	110	100
1914/20			—	—	—	81	123	85	93	100

1919 og 20. En virkelig Bedring for denne Klasse vil først indtræffe med indeværende Aars nedadgaaende Prisniveau. Det bemærkes, at Udgangspunktet (19^{08/13}) for denne Klasse maaske er noget usikkert; jeg har i alle Tilfælde lidt vanskeligt ved at forklare mig, hvorfor allerede Aaret 1914 skulde vise en saa stærk Nedgang, som den der finder Udtryk i de anførte Tal.

B-Klassen (Selvstændige Næringsdrivende) naar Højdepunktet i 1916. Den afgørende Vending nedad indtræffer 1919 som Følge af Arbejderklassens Fremstød. Naar der ikke er større Nedgang fra 1919 til 1920, skyldes det (efter mit foreløbige Skøn) alene den Omstændighed, at Landbruget i 1920 har opnaaet en større Andel i Landets samlede Indtægt end i noget af de foregaaende Aar. Derimod nærmer Forholdene i Industri og Handel sig i 1920 stærkt mod det normale.

C-Klassen (Tjenestemændene) viser Nedgang i 1920. Klassen er nu ikke stort bedre stillet, end den var i 1916 og 1917, da den led haardest under Dyrtiden. Hvad specielt de offentlig ansatte Tjenestemænd (herunder Trafiketatene) angaar, saa bragte Lønningslovene i 1919 ikke disse Klasser den forventede større Andel i Samfundsindtægten. Tværtimod viser 1919 og navnlig 1920 en stærk Nedgang for denne Gruppe.

D-Klassen (Arbejderne) viser i Modsætning til Tjenestemændene en afgjort Opgang i de to sidste Aar. Det store Fremstød sker i 1919, hvor den forholdsvise Indtægt pludselig springer voldsomt i Vejret (fra 82 til 104) — hovedsagelig paa Bekostning af Driftsherreklassen, der gaar ned fra 133 til 115. Op-

gangen fortsættes i 1920 — men denne Gang paa Bekostning af alle andre Klasser i Samfundet.

I Tabellens nederste Linje er anført den gennemsnitlige forholdsvis Andelsindtægt i Aarene 19¹⁴/₂₀. Disse Tal viser, at Kapitalistklassen i Gennemsnit hvert Aar har mistet 19 % af den Andel i Samfundsindtægten, som den sad inde med før Krigen. Tjenestemændene har mistet 15 % og Arbejderklassen 7 %. Tabene for disse 3 Klasser har medført, at de Selvstændige Næringsdrivende hvert Aar i Gennemsnit har haft en Gevinst paa 23 %.

Naar Arbejdsgiverforeningen paastaar, at Arbejderklassen i Løbet af de to sidste Aar har faaet Dækning for Krigsaarenes Tab, saa passer dette ikke. Og det er sikkert, at Arbejderklassen heller aldrig vil opnaa at erholde fuld Dækning. Thi hvorfra skulde den vel komme? De Andele af Samfundsindtægten, som Arbejdsgiverne erobrede fra de andre Samfundsklasser i Krigsaarene, er anvendt dels til øget Luksusforbrug, dels til at udvide vore Fabrikanlæg m. v. ud over alle rimelige Grænser — og i begge Tilfælde er disse Andele af Samfundsindtægten jo ude af Verden.

Arbejderklassen her i Danmark — saavel som i de fleste andre Lande — fik i Aarene 1919 og 1920 erstattet en Brøkdal af de i Krigsaarene lidte Tab — og dette blev den dybere Aarsag til en Verdenskrise af et Omfang, som man aldrig før har set Mage til. Anderledes kan det nu en Gang ikke være i kapitalistiske Samfund. Men det er indlysende, at med Krisen er der for bestandig sat Punktum for Arbejderklassens Bestræbelser for at opnaa Dækning for Krigsaarenes Tab.

Heller ikke Tjenestemændene vil nogensinde opnaa Dækning for de lidte Tab. De vil i saa Henseende være endnu daarligere stillet end Arbejderne.

Derimod vil der i de kommende Aar oprinde bedre Tider for de passive Kapitalister — selvom det vel heller ikke for denne Klasse vil lykkes at faa fuld Dækning for Tabene.

Driftsherreklassen vil altsaa ikke komme til at betale tilbage, hvad den i Krigens Aar har tjent paa de andre Klassers Bekostning. Det kunde jo kun ske derved, at denne Klasse i en Aarrække nøjedes med en mindre Andel i Samfunðsindtægten end den, som Klassen sad inde med før Krigen. Men en saadan Tanke ligger Driftsherreklassen fjern. Derimod har denne Klasse i Krigsaarene faaet et praktisk Kursus i Værditeori, som den sikkert aldrig vil glemme. Den har lært, at den tjener mest, naar Produktionen kan begrænses, naar Konkurrencen kan holdes nede. Derfor er Frikonkurrencens Tidsalder nu uigenkaldelig forbi. Og hvis man i den kommende Tid vil lade de „økonomiske Kræfters frie Spil“ faa uhindret Raaderum, saa vil det betyde, at den økonomiske Udvikling former sig saaledes: Stram Organisation — ringe Produktion — ringe Omsætning — Aageravancer.